

Laborator 04 - Gestiunea memoriei

Materiale ajutătoare

- [lab04-slides.pdf](#)
- [lab04-refcard.pdf](#)

Nice to read

- TLPI - Chapter 7, Memory Allocation

Gestiunea memoriei

Subsistemul de gestiune a memoriei din cadrul unui sistem de operare este folosit de toate celelalte subsisteme: scheduling, I/O, filesystem, gestiunea proceselor, networking. Memoria este o resursă importantă, de aceea sunt necesari algoritmi eficienți de utilizare și gestiune a acesteia.

Rolul subsistemului de gestiune a memoriei este de :

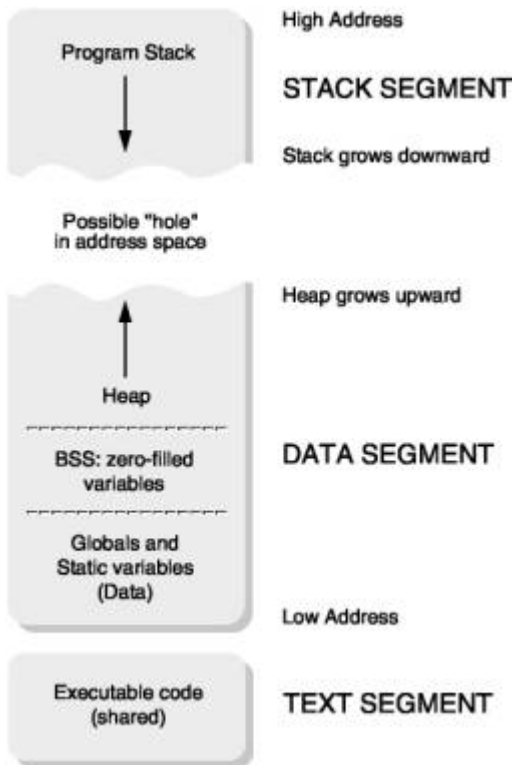
- a ține evidența zonelor de memorie fizică (ocupate sau libere)
- a oferi proceselor sau celorlalte subsisteme acces la memorie
- a mapa paginile de memorie virtuală ale unui proces (pages) peste paginile fizice (frames).

Nucleul sistemului de operare oferă un set de interfețe (apeluri de sistem) care permit alocarea/dezallocarea de memorie, maparea unor regiuni de memorie virtuală peste fișiere, partajarea zonelor de memorie.

Din păcate, nivelul limitat de înțelegere a acestor interfețe și a acțiunilor ce se petrec în spate conduc la o serie de probleme foarte des întâlnite în aplicațiile software: memory leak-uri, accese nevalide, suprascrieri, buffer overflow, corupere de zone de memorie.

Este, în consecință, fundamentală cunoașterea contextului în care acționează subsistemul de gestiune a memoriei și înțelegerea interfeței pusă la dispoziție de sistemul de operare programatorului.

Spațiul de adresă al unui proces

Spațiul de adrese al unui proces, sau, mai bine spus, spațiul virtual de adresă al unui proces reprezintă zona de memorie virtuală utilizabilă de un proces. Fiecare proces are un spațiu de adresă propriu. Chiar în situațiile în care două procese partajează o zonă de memorie, spațiul virtual este distinct, dar se mapează peste aceeași zonă de memorie fizică.

În figura alăturată este prezentat un spațiu de adresă tipic pentru un proces. În sistemele de operare moderne, în spațiul virtual al fiecărui proces se mapează memoria nucleului, aceasta poate fi mapată fie la început, fie la sfârșitul spațiului de adresă. În continuare ne vom referi numai la spațiul de adresă din user-space pentru un proces.

Cele 4 zone importante din spațiul de adresă al unui proces sunt zona de date, zona de cod, stiva și heap-ul. După cum se observă și din figură, stiva și heap-ul sunt zonele care pot crește. De fapt, aceste două zone sunt dinamice și au sens doar în contextul unui proces. De partea cealaltă, informațiile din zona de date și din zona de cod sunt descrise în executabil.

Zona de cod

Segmentul de cod (denumit și `text segment`) reprezintă instrucțiunile programului. Registrul de tip `instruction pointer` va referi adrese din zona de cod. Se citește instrucțiunea indicată, se decodifică și se interpretează, după care se incrementează contorul programului și se trece la următoarea instrucțiune. Zona de cod este, de obicei, o zonă read-only.

Zone de date

Zonele de date conțin variabilele globale definite într-un program și variabilele de tipul read-only. În funcție de tipul de date există mai multe subtipuri de zone de date.

.data

Zona `.data` conține variabilele globale *inițializate* la valori nenule ale unui program. De exemplu:

```
static int a = 3;
char b = 'a';
```

.bss

Zona `.bss` conține variabilele globale *neinițializate* sau inițializate la zero ale unui program. De exemplu:

```
static int a;
char b;
```

În general acestea nu vor fi prealocate în executabil, ci în momentul creării procesului. Alocare zonei `.bss` se face peste pagini fizice zero (zeroed frames).

.rodata

Zona `.rodata` conține informație care poate fi doar citită, nu și modificată. Aici sunt stocate *constantele*:

```
const int a;
const char *ptr;
```

și *literalii*:

```
"Hello, World!"
"En Taro Adun!"
```

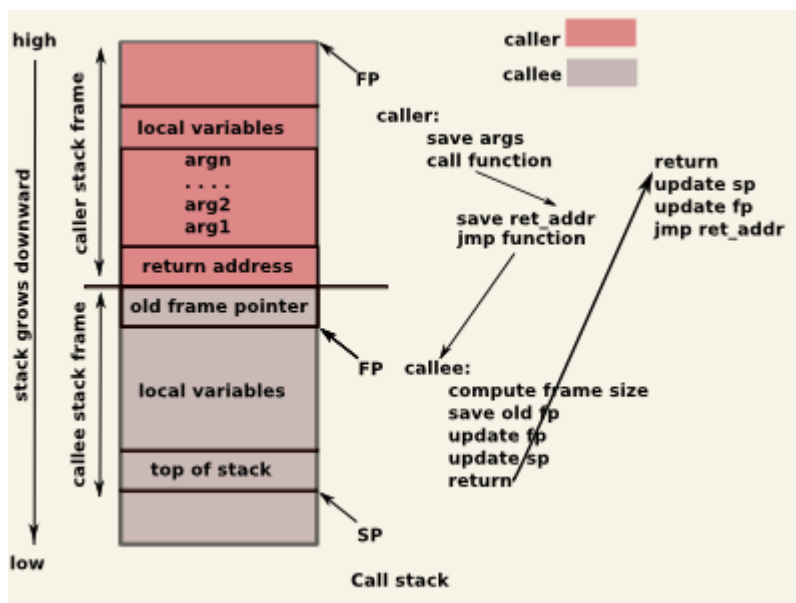
Stiva

Stiva este o regiune dinamică în cadrul unui proces. Stiva este folosită pentru a reține "stack frame-urile" în cazul apelurilor de funcții și pentru a stoca variabilele locale.

Pe marea majoritate a arhitecturilor moderne stiva crește în jos și heap-ul crește în sus.

Stiva este gestionată automat de compilator. La fiecare revenire din funcție stiva este golită.

În figura de mai jos este prezentată o vedere conceptuală asupra stivei în momentul apelului unei funcții.

Heap-ul

Heap-ul este zona de memorie dedicată alocării dinamice a memoriei. Heap-ul este folosit pentru alocarea de regiuni de memorie a căror dimensiune se află doar la runtime.

La fel ca și stiva, heap-ul este o regiune dinamică și care își modifică dimensiunea. Spre deosebire de stivă, însă, heap-ul nu este gestionat de compilator. Este de datoria programatorului să știe câtă memorie trebuie să aloce și să rețină cât a alocat și când trebuie să dezaloc. Problemele frecvente în majoritatea programelor țin de pierderea referințelor la zonele alocate (memory leaks) sau referirea de zone nealocate sau insuficient alocate (accese nevalide).

În limbaje precum Java, Lisp, etc. unde nu există "pointer freedom", eliberarea spațiului alocat se face automat prin intermediul unui garbage collector. Pe aceste sisteme se previne problema pierderii referințelor, dar încă rămâne activă problema referirii zonelor nealocate.

Alocarea/Dezalocarea memoriei

Alocarea memoriei este realizată static de compilator sau dinamic, în timpul execuției. *Alocarea statică* e realizată în segmentele de date pentru variabilele locale sau pentru literalii.

În timpul execuției, variabilele se alocă pe stivă sau în heap. Alocarea pe stivă se realizează automat de compilator pentru variabilele locale unei funcții (mai puțin variabilele locale prefixate de identificatorul **static**).

Alocarea dinamică se realizează în heap. Alocarea dinamică are loc atunci când nu se știe, în momentul compilării, câtă

memorie va fi necesară pentru o variabilă, o structură, un vector. Dacă se știe din momentul compilării, cât spațiu va ocupa o variabilă, se recomandă alocarea ei statică, pentru a preveni erorile frecvent apărute în contextul alocării dinamice.

Pentru a fragmenta cât mai puțin spațiul de adrese al procesului, ca urmare a alocărilor și dealocărilor unor zone de dimensiuni variate, alocatorul de memorie va organiza segmentul de date alocate dinamic sub formă de heap, de unde și numele segmentului.

Dealocarea memoriei înseamnă eliberarea zonei de memorie (este marcată ca fiind liberă) alocate dinamic anterior.

Dacă se omite dealocarea unei zone de memorie, aceasta va rămâne alocată pe întreaga durată de rulare a procesului. Ori de câte ori nu mai este nevoie de o zonă de memorie, aceasta trebuie dealocată pentru eficiența utilizării spațiului de memorie.

Nu trebuie neapărat realizată dealocarea diverselor zone înainte de un apel [exit](#) sau înainte de încheierea programului pentru că acestea sunt automat eliberate de sistemul de operare.

Atenție! Pot apărea probleme și dacă se încearcă dealocarea aceleiași regiuni de memorie de două sau mai multe ori și se corup datele interne de management al zonelor alocate dintr-un heap.

Alocarea memoriei în Linux

În Linux, alocarea memoriei pentru procesele utilizator se realizează prin intermediul funcțiilor de bibliotecă [malloc](#), [calloc](#) și [realloc](#), iar dealocarea ei prin intermediul funcției [free](#). Aceste funcții reprezintă apeluri de bibliotecă și rezolvă cererile de alocare și dealocare de memorie, pe cât posibil, în user space.

```
void *calloc(size_t nmemb, size_t size);
void *malloc(size_t size);
void *realloc(void *ptr, size_t size);
void free(void *ptr);
```

Întotdeauna eliberați ([free](#)) memoria alocată. Memoria alocată de proces este eliberată automat la terminarea procesului, însă, de exemplu în cazul unui proces server care rulează foarte mult timp și nu eliberează memoria alocată acesta va ajunge să ocupe toată memoria disponibilă în sistem, cauzând astfel consecințe nefaste.

Atenție! Nu eliberați de două ori aceeași zonă de memorie întrucât acest lucru va avea drept urmare coruperea tabelor ținute de [malloc](#) ceea ce va duce din nou la consecințe nefaste. Întrucât funcția [free](#) se întoarce imediat dacă primește ca parametru un pointer NULL, este recomandat ca după un apel [free](#), pointer-ul să fie resetat la NULL.

În continuare sunt prezentate câteva exemple de alocare a memoriei:

```
int n = atoi(argv[1]);
char *str;

/* usually malloc receives the size argument like:
   num_elements * size_of_element */
str = malloc((n + 1) * sizeof(char));
if (NULL == str) {
    perror("malloc");
    exit(EXIT_FAILURE);
}

[...]

free(str);
str = NULL;

/* Creating an array of references to the arguments received by a program */
char **argv_no_exec;

/* allocate space for the array */
argv_no_exec = (char **) malloc((argc - 1) * sizeof(char*));
if (NULL == argv_no_exec) {
    perror("malloc");
    exit(EXIT_FAILURE);
}

/* set references to the program arguments */
for (i = 1; i < argc; i++)
    argv_no_exec[i-1] = argv[i];

[...]
```

```
free(argv_no_exec);
argv_no_exec = NULL;
```

Apelul [realloc](#) este folosit pentru modificarea spațiului de memorie alocat cu un apel [malloc](#) sau [calloc](#):

```
int *p;

p = malloc(n * sizeof(int));
if (NULL == p) {
    perror("malloc");
    exit(EXIT_FAILURE);
}

[...]

p = realloc(p, (n + extra) * sizeof(int));

[...]

free(p);
p = NULL;
```

Apelul [calloc](#) este folosit pentru alocarea de zone de memorie al căror conținut este nul (plin de valori de zero). Spre deosebire de [malloc](#), apelul va primi două argumente: numărul de elemente și dimensiunea unui element.

```
list_t *list_v; /* list_t could be any C type ( except void ) */

list_v = calloc(n, sizeof(list_t));
if (NULL == list_v) {
    perror("calloc");
    exit(EXIT_FAILURE);
}

[...]

free(p);
p = NULL;
```

Atenție Conform standardului C este redundant (și considerat bad practice) să faceți *cast* la valoarea întoarsă de [malloc](#).

```
int *p = (int *)malloc(10 * sizeof(int));
```

[malloc](#) întoarce *void ** care în C este automat convertit la tipul dorit. Mai mult, dacă se face *cast* iar headerul `stdlib.h` necesar pentru funcția `malloc` nu este inclus, nu se va genera eroare! Pe anumite arhitecturi acest caz poate conduce la comportament nedefinit. Spre deosebire de C, în C++ este nevoie de *cast*. Mai multe detalii despre problema aceasta [aici](#).

Mai multe informații despre funcțiile de alocare găsiți în [manualul bibliotecii standard C](#) și în pagina de manual **man malloc**.

Alocarea memoriei în Windows

În Windows, un proces poate să-și creeze mai multe obiecte Heap pe lângă Heap-ul cu care este creat procesul. Acest lucru este foarte util în momentul în care o aplicație alocă și dezalocă foarte multe zone de memorie cu câteva dimensiuni fixe. Aplicația poate să-și creeze câte un Heap pentru fiecare dimensiune și, în cadrul fiecărui Heap, să aloce zone de aceeași dimensiune reducând astfel la maxim fragmentarea heapului.

Pentru crearea, respectiv distrugerea, unui Heap se vor folosi funcțiile [HeapCreate](#) și [HeapDestroy](#):

```
HANDLE HeapCreate(
    DWORD flOptions,
    SIZE_T dwInitialSize,
    SIZE_T dwMaximumSize
);

BOOL HeapDestroy(
    HANDLE hHeap
);
```

Pentru a obține un descriptor al heapului cu care a fost creat procesul (în cazul în care nu dorim crearea altor heapuri) se va apela funcția [GetProcessHeap](#). Pentru a obține descriptorii tuturor heapurilor procesului se va apela [GetProcessHeaps](#).

Există, de asemenea funcții care enumeră toate blocurile alocate într-un heap, validează unul sau toate blocurile alocate într-un heap sau întorc dimensiunea unui bloc pe baza descriptorului de heap și a adresei blocului: [HeapWalk](#), [HeapValidate](#), [HeapSize](#).

Pentru alocarea, dezalocarea, redimensionarea unui bloc de memorie din Heap, Windows pune la dispoziția

programatorului funcțiile [HeapAlloc](#), [HeapFree](#), respectiv [HeapReAlloc](#), cu signaturile de mai jos:

```
LPVOID HeapAlloc(
    HANDLE hHeap,
    DWORD dwFlags,
    SIZE_T dwBytes
);

BOOL HeapFree(
    HANDLE hHeap,
    DWORD dwFlags,
    LPVOID lpMem
);

LPVOID HeapReAlloc(
    HANDLE hHeap,
    DWORD dwFlags,
    LPVOID lpMem,
    SIZE_T dwBytes
);
```

În continuare este prezentat un exemplu de folosire a acestor funcții:

```
#include <windows.h>
#include "utils.h"

/* Example of matrix allocation */

int main(void)
{
    HANDLE processHeap;
    DWORD **mat;
    DWORD i, j, m = 10, n = 10;

    processHeap = GetProcessHeap();
    DIE (processHeap == NULL, "GetProcessHeap");

    mat = HeapAlloc(processHeap, 0, m * sizeof(*mat));
    DIE (mat == NULL, "HeapAlloc");

    for (i = 0; i < n; i++) {
        mat[i] = HeapAlloc(processHeap, 0, n * sizeof(**mat));
        if (mat[i] == NULL) {
            PrintLastError("HeapAlloc failed");
            goto freeMem; /* free previously allocated memory */
        }
    }

    /* do work */

freeMem:
    for (j = 0; j < i; j++)
        HeapFree(processHeap, 0, mat[j]);
    HeapFree(processHeap, 0, mat);

    return 0;
}
```

Pe sistemele Windows se pot folosi și funcțiile bibliotecii standard C pentru gestiunea memoriei: [malloc](#), [realloc](#), [calloc](#), [free](#), dar apelurile de sistem specifice Windows oferă funcționalități suplimentare și nu implică legarea bibliotecii standard C în executabil.

Lucru cu memoria - Probleme

Lucrul cu heap-ul este una dintre cauzele principale ale aparițiilor problemelor de programare. Lucrul cu pointerii, necesitatea folosirii unor apeluri de sistem/bibliotecă pentru alocare/dezalocare, pot conduce la o serie de probleme care afectează (de multe ori fatal) funcționarea unui program.

Problemele cele mai des întâlnite în lucrul cu memoria sunt:

- accesul nevalid la memorie - ce presupune accesarea unor zone care nu au fost alocate sau au fost eliberate.
- leak-urile de memorie - situațiile în care se pierde referința la o zonă alocată anterior. Acea zonă va rămâne ocupată până la încheierea procesului.

Ambele probleme și utilitățile care pot fi folosite pentru combaterea acestora vor fi prezentate în continuare.

Acces nevalid

De obicei, accesarea unei zone de memorie nevalide rezultă într-o eroare de pagină (page fault) și terminarea procesului (în Unix înseamnă trimiterea semnalului SIGSEGV afișarea mesajului 'Segmentation fault'). Totuși, dacă eroarea apare la o adresă nevalidă, dar într-o pagină validă, hardware-ul și sistemul de operare nu vor putea sesiza acțiunea ca fiind nevalidă. Acest lucru se datorează faptului că alocarea memoriei se face la nivel de pagină. Spre exemplu, pot exista situații în care să fie folosită doar jumătate din pagină. Deși cealaltă jumătate conține adrese nevalide, sistemul de operare nu va putea detecta accesese nevalide la acea zonă. Mai multe detalii în laboratorul de [Memorie virtuală](#)

Asemenea accese pot duce la coruperea heap-ului și la pierderea consistenței memoriei alocate. După cum se va vedea în continuare, există utilitare care ajută la detectarea acestor situații.

Un tip special de acces nevalid este [buffer overflow](#). Acest tip de atac presupune referirea unor regiuni valide din spațiul de adresă al unui proces prin intermediul unei variabile care nu ar trebui să poată referența aceste adrese. De obicei, un atac de tip buffer overflow rezultă în rularea de cod nesigur. Protecția la accese de tip buffer overflow se realizează prin verificarea limitelor unui buffer/vector fie la compilare, fie la rulare.

GDB - Detectarea zonei de acces nevalid de tip page fault

O comandă foarte utilă atunci când se depanează programe complexe este **backtrace**. Această comandă afișează toate apelurile de funcții în curs de execuție.

```
1
#include <stdio.h>
#include <stdlib.h>

static int fibonacci(int no)
{
    if (1 == no || 2 == no)
        return 1;
    return fibonacci(no-1) + fibonacci(no-2);
}

int main(void)
{
    short int numar, baza=10;
    char sir[1];

    scanf("%s", sir);
    numar=strtol(sir, NULL, baza);

    href="http://www.opengroup.org/onlinepubs/009695399/functions/printf.html">printf("<a>("fibonacci(%d)=%d\n", numar,
    fibonacci(numar));
    return 0;
}
```

Pe exemplul de mai sus, vom demonstra utilitatea comenzii backtrace:

```
so@spook$ gcc -Wall exemplul-7.c -g
so@spook$ gdb a.out
(gdb) break 8
Breakpoint 1 at 0x8048482: file exemplul-7.c, line 8.
(gdb) run
Starting program: /home/tavi/cursuri/so/lab/draft/intro/a.out
7

Breakpoint 1, fibonacci (no=2) at exemplul-7.c:8
8         return 1;
(gdb) bt
#0  fibonacci (no=2) at exemplul-7.c:8
#1  0x0804849d in fibonacci (no=3) at exemplul-7.c:9
#2  0x0804849d in fibonacci (no=4) at exemplul-7.c:9
#3  0x0804849d in fibonacci (no=5) at exemplul-7.c:9
#4  0x0804849d in fibonacci (no=6) at exemplul-7.c:9
#5  0x0804849d in fibonacci (no=7) at exemplul-7.c:9
#6  0x0804851c in main () at exemplul-7.c:20
#7  0x4003d280 in __libc_start_main () from /lib/libc.so.6
(gdb)
```

Se observă că la afișarea apelurilor de funcții se afișează și parametrii cu care a fost apelată funcția. Acest lucru este posibil datorită faptului că atât variabilele locale, cât și parametrii acestora sunt păstrați pe stivă până la ieșirea din funcție.

(pentru detalii revedeți secțiunea despre [stivă](#))

Fiecare funcție are alocată pe stivă un frame, în care sunt plasate variabilele locale funcției, parametrii funcției și adresa de revenire din funcție. În momentul în care o funcție este apelată, se creează un nou frame prin alocarea de spațiu pe stivă de către funcția apelată. Astfel, dacă avem apeluri de funcții imbricate, atunci stiva va conține toate frame-urile tuturor funcțiilor apelate imbricat.

GDB dă posibilitatea utilizatorului să examineze frame-urile prezente în stivă. Astfel, utilizatorul poate alege oricare din frame-urile prezente folosind comanda `frame`. După cum s-a observat, exemplul anterior are un bug ce se manifestă atunci când numărul introdus de la tastatură depășește dimensiunea buffer-ului alocat (static). Acest tip de eroare poartă denumirea de *buffer overflow și este extrem de gravă. Cele mai multe atacuri de la distanță pe un sistem sunt cauzate de acest tip de erori. Din păcate, acest tip de eroare nu este ușor de detectat, pentru că în procesul de buffer overrun se pot suprascrie alte variabile, ceea ce duce la detectarea erorii nu imediat când s-a făcut suprascrierea, ci mai târziu, când se va folosi variabila afectată?*

```
so@spook$ gdb a.out
(gdb) run
Starting program: /home/tavi/cursuri/so/lab/draft/intro/a.out
10
```

```
Program received signal SIGSEGV, Segmentation fault.
0x08048497 in fibonacci (no=-299522) at exemplul-7.c:9
9         return fibonacci(no-1) + fibonacci(no-2);
(gdb) bt -5

#299520 0x0804849d in fibonacci (no=-2) at exemplul-7.c:9
#299521 0x0804849d in fibonacci (no=-1) at exemplul-7.c:9
#299522 0x0804849d in fibonacci (no=0) at exemplul-7.c:9
#299523 0x0804851c in main () at exemplul-7.c:20
#299524 0x4003e280 in __libc_start_main () from /lib/libc.so.6
```

Din analiza de mai sus se observă că funcția `fibonacci` a fost apelată cu valoarea 0. Cum funcția nu testează ca parametrul să fie valid, se va apela recursiv de un număr suficient de ori pentru a cauza umplerea stivei programului. Se pune problema cum s-a apelat funcția cu valoarea 0, când trebuia apelată cu valoarea 10.

```
so@spook$ gdb a.out
(gdb) run
Starting program: /home/tavi/cursuri/so/lab/draft/intro/a.out
10
```

```
Program received signal SIGSEGV, Segmentation fault.
0x08048497 in fibonacci (no=-299515) at exemplul-7.c:9
9         return fibonacci(no-1) + fibonacci(no-2);
(gdb) bt -2
#299516 0x0804851c in main () at exemplul-7.c:20
#299517 0x4003d280 in __libc_start_main () from /lib/libc.so.6
(gdb) fr 299516
#299516 0x0804851c in main () at exemplul-7.c:20
20        printf("fibonacci(%d)=%d\n", numar, fibonacci(numar));
(gdb) print numar
class="code bash" = 0
(gdb) print baza
```

```
so@spook$ gdb a.out (gdb) run Starting program: /home/tavi/cursuri/so/lab/draft/intro/a.out 10 Program received
signal SIGSEGV, Segmentation fault. 0x08048497 in fibonacci (no=-299515) at exemplul-7.c:9 9 return fibonacci(no-1) +
fibonacci(no-2); (gdb) bt -2 #299516 0x0804851c in main () at exemplul-7.c:20 #299517 0x4003d280 in __libc_start_main ()
from /lib/libc.so.6 (gdb) fr 299516 #299516 0x0804851c in main () at exemplul-7.c:20 20 printf("fibonacci(%d)=%d\n",
numar, fibonacci(numar)); (gdb) print numar $1 = 0 (gdb) print baza $2 = 48 (gdb) = 48
(gdb)
```

Se observă că problema este cauzată de faptul că variabila `baza` a fost alterată. Pentru a determina când s-a întâmplat acest lucru, se poate folosi comanda `watch`. Această comandă primește ca parametru o expresie și va opri execuția programului de fiecare dată când valoarea expresiei se schimbă.

```
(gdb) quit
so@spook$ gdb a.out
(gdb) break main
Breakpoint 1 at 0x080484d6: file exemplul-7.c, line 15.
(gdb) run
Starting program: /home/tavi/cursuri/so/lab/draft/intro/a.out
```

```
Breakpoint 1, main () at exemplul-7.c:15
15        short int numar, baza=10;
(gdb) n
18        scanf("%s", sir);
(gdb) watch baza
Hardware watchpoint 2: baza
(gdb) continue
```



```
Continuing.
10
Hardware watchpoint 2: baza

Old value = 10
New value = 48
0x40086b41 in _IO_vfscanf () from /lib/libc.so.6
(gdb) bt
#0 0x40086b41 in _IO_vfscanf () from /lib/libc.so.6
#1 0x40087259 in scanf () from /lib/libc.so.6
#2 0x080484ed in main () at exemplul-7.c:18
#3 0x4003d280 in __libc_start_main () from /lib/libc.so.6
(gdb)
```

Din analiza de mai sus se observă că valoarea variabilei este modificată în funcția `_IO_vfscanf`, care la rândul ei este apelată de către funcția `scanf`. Dacă se analizează apoi parametrii pasați funcției `scanf` se observă imediat cauza erorii.

Pentru mai multe informații despre GDB consultați [documentația online](#) (alternativ pagina info - `info gdb`) sau folosiți comanda `help` din cadrul GDB.

mcheck - verificarea consistenței heap-ului

glibc permite verificarea consistenței heap-ului prin intermediul apelului `mcheck` definit în `mcheck.h`. Apelul `mcheck` forțează `malloc` să execute diverse verificări de consistență precum scrierea peste un bloc alocat cu `malloc`.

Alternativ, se poate folosi opțiunea `-lmcheck` la legarea programului fără a afecta sursa acestuia.

Varianta cea mai simplă este folosirea variabilei de mediu `MALLOC_CHECK_`. Dacă un program va fi lansat în execuție cu variabila `MALLOC_CHECK_` configurată, atunci vor fi afișate mesaje de eroare (eventual programul va fi terminat forțat - aborted).

În continuare se prezintă un exemplu de cod cu probleme în alocarea și folosirea heap-ului:

[mcheck_test.c](#)

```
#include <stdio.h>
#include <stdlib.h>
#include <string.h>

int main(void)
{
    int *v1;

    v1 = malloc(5 * sizeof(*v1));
    if (NULL == v1) {
        perror("malloc");
        exit (EXIT_FAILURE);
    }

    /* overflow */
    v1[6] = 100;

    free(v1);

    /* write after free */
    v1[6] = 100;

    /* reallocate v1 */
    v1 = malloc(10 * sizeof(int));
    if (NULL == v1) {
        perror("malloc");
        exit (EXIT_FAILURE);
    }

    return 0;
}
```

Mai jos se poate vedea cum programul este compilat și rulat. Mai întâi este rulat fără opțiuni de `mcheck`, după care se definește variabila de mediu `MALLOC_CHECK_` la rularea programului. Se observă că deși se depășește spațiul alocat pentru vectorul `v1` și se referă vectorul **după** eliberarea spațiului, o rulare simplă nu rezultă în afișarea nici unei erori.

Totuși, dacă definim variabila de mediu `MALLOC_CHECK_`, se detectează cele două erori. De observat că o eroare este detectată doar în momentul unui nou apel de memorie interceptat de `mcheck`.

```
so@spook$ make
cc -Wall -g mcheck_test.c -o mcheck_test
so@spook$ ./mcheck_test
so@spook$ MALLOC_CHECK_=1 ./mcheck_test
malloc: using debugging hooks
*** glibc detected *** ./mcheck_test: free(): nevalid pointer: 0x0000000000601010 ***
*** glibc detected *** ./mcheck_test: malloc: top chunk is corrupt: 0x0000000000601020 ***
```

mcheck nu este o soluție completă și nu detectează toate erorile ce pot apărea în lucrul cu memoria. Detectează, totuși, un număr important de erori și reprezintă o facilitate importantă a glibc.

O descriere completă găsiți în [pagina asociată](#) din [manualul glibc](#).

Leak-uri de memorie

Un [leak de memorie](#) apare în două situații:

- un program omite să elibereze o zonă de memorie
- un program pierde referința la o zonă de memorie dealocată și, drept consecință, nu o poate elibera

Memory leak-urile au ca efect reducerea cantității de memorie existentă în sistem. Se poate ajunge, în situații extreme, la consumarea întregii memorii a sistemului și la imposibilitatea de funcționare a diverselor aplicații ale acestuia.

Ca și în cazul problemei accesului nevalid la memorie, [utilitarul Valgrind](#) este foarte util în detectarea leak-urilor de memorie ale unui program.

Valgrind

Valgrind reprezintă o suită de utilitare folosite pentru operații de debugging și profiling. Cel mai popular este [Memcheck](#), un utilitar care permite detectarea de erori de lucru cu memoria (accese nevalide, memory leak-uri etc.). Alte utilitare din suita Valgrind sunt Cachegrind, Callgrind utile pentru profiling sau Helgrind, util pentru depanarea programelor multithreaded.

În continuare ne vom referi doar la utilitarul [Memcheck](#) de detectare a erorilor de lucru cu memoria. Mai precis, acest utilitar detectează următoarele tipuri de erori:

- folosirea de memorie neinițializată
- citirea/scrierea din/în memorie după ce regiunea respectivă a fost eliberată
- citirea/scrierea dincolo de sfârșitul zonei alocate
- citirea/scrierea pe stivă în zone necorespunzătoare
- memory leak-uri
- folosirea necorespunzătoare de apeluri malloc/new și free/delete

Valgrind nu necesită adaptarea codului unui program, ci folosește direct executabilul (binarul) asociat unui program. La o rulare obișnuită Valgrind va primi argumentul `?tool` pentru a preciza utilitarul folosit și programul care va fi verificat de erori de lucru cu memoria.

În exemplul de rulare, de mai jos, se folosește programul prezentat la [secțiunea "mcheck"](#):

```
so@spook$ valgrind --tool=memcheck ./mcheck_test
==17870== Memcheck, a memory error detector.
==17870== Copyright (C) 2002-2007, and GNU GPL'd, by Julian Seward et al.
==17870== Using LibVEX rev 1804, a library for dynamic binary translation.
==17870== Copyright (C) 2004-2007, and GNU GPL'd, by OpenWorks LLP.
==17870== Using valgrind-3.3.0-Debian, a dynamic binary instrumentation framework.
==17870== Copyright (C) 2000-2007, and GNU GPL'd, by Julian Seward et al.
==17870== For more details, rerun with: -v
==17870==
==17870== Invalid write of size 4
==17870==   at 0x4005B1: main (mcheck_test.c:17)
==17870==   Address 0x5184048 is 4 bytes after a block of size 20 alloc'd
==17870==   at 0x4C21FAB: malloc (vg_replace_malloc.c:207)
==17870==   by 0x400589: main (mcheck_test.c:10)
==17870==
==17870== Invalid write of size 4
==17870==   at 0x4005C8: main (mcheck_test.c:22)
==17870==   Address 0x5184048 is 4 bytes after a block of size 20 free'd
==17870==   at 0x4C21B2E: free (vg_replace_malloc.c:323)
==17870==   by 0x4005BF: main (mcheck_test.c:19)
==17870==
```

```

==17870== ERROR SUMMARY: 2 errors from 2 contexts (suppressed: 8 from 1)
==17870== malloc/free: in use at exit: 40 bytes in 1 blocks.
==17870== malloc/free: 2 allocs, 1 frees, 60 bytes allocated.
==17870== For counts of detected errors, rerun with: -v
==17870== searching for pointers to 1 not-freed blocks.
==17870== checked 76,408 bytes.
==17870==
==17870== LEAK SUMMARY:
==17870==    definitely lost: 40 bytes in 1 blocks.
==17870==    possibly lost: 0 bytes in 0 blocks.
==17870==    still reachable: 0 bytes in 0 blocks.
==17870==    suppressed: 0 bytes in 0 blocks.
==17870== Rerun with --leak-check=full to see details of leaked memory.

```

S-a folosit utilitarul [Memcheck](#) pentru obținerea informațiilor de acces la memorie.

Se recomandă folosirea opțiunii `-g` la compilarea programului pentru a prezenta în executabil informații de depanare. În rularea de mai sus, Valgrind a identificat două erori: una apare la linia 17 de cod și este corelată cu linia 10 (`malloc`), iar cealaltă apare la linia 22 și este corelată cu linia 19 (`free`):

9

```

v1 = (int *) malloc (5 * sizeof(*v1));
if (NULL == v1) {
    perror ("malloc");
    exit (EXIT_FAILURE);
}

/* overflow */
v1[6] = 100;

free(v1);

/* write after free */
v1[6] = 100;

```

Exemplul următor reprezintă un program cu o gamă variată de erori de alocare a memoriei:

1

```

#include <stdlib.h>
#include <string.h>

int main(void)
{
    char buf[10];
    char *p;

    /* no init */
    strcat(buf, "al");

    /* overflow */
    buf[11] = 'a';

    p = malloc(70);
    p[10] = 5;
    free(p);

    /* write after free */
    p[1] = 'a';
    p = malloc(10);

    /* memory leak */
    p = malloc(10);

    /* underrun */
    p--;
    *p = 'a';

    return 0;
}

```

În continuare, se prezintă comportamentul executabilului obținut la o rulare obișnuită și la o rulare sub Valgrind:

```

so@spook$ make
cc -Wall -g valgrind_test.c -o valgrind_test

```

```

so@spook$ ./valgrind_test
so@spook$ valgrind --tool=memcheck ./valgrind_test
==18663== Memcheck, a memory error detector.
==18663== Copyright (C) 2002-2007, and GNU GPL'd, by Julian Seward et al.
==18663== Using LibVEX rev 1804, a library for dynamic binary translation.
==18663== Copyright (C) 2004-2007, and GNU GPL'd, by OpenWorks LLP.
==18663== Using valgrind-3.3.0-Debian, a dynamic binary instrumentation framework.
==18663== Copyright (C) 2000-2007, and GNU GPL'd, by Julian Seward et al.
==18663== For more details, rerun with: -v
==18663==
==18663== Conditional jump or move depends on uninitialised value(s)
==18663==   at 0x40050D: main (valgrind_test.c:10)
==18663==
==18663== Invalid write of size 1
==18663==   at 0x400554: main (valgrind_test.c:20)
==18663==   Address 0x5184031 is 1 bytes inside a block of size 70 free'd
==18663==   at 0x4C21B2E: free (vg_replace_malloc.c:323)
==18663==   by 0x40054B: main (valgrind_test.c:17)
==18663==
==18663== Invalid write of size 1
==18663==   at 0x40057C: main (valgrind_test.c:28)
==18663==   Address 0x51840e7 is 1 bytes before a block of size 10 alloc'd
==18663==   at 0x4C21FAB: malloc (vg_replace_malloc.c:207)
==18663==   by 0x40056E: main (valgrind_test.c:24)
==18663==
==18663== ERROR SUMMARY: 6 errors from 3 contexts (suppressed: 8 from 1)
==18663== malloc/free: in use at exit: 20 bytes in 2 blocks.
==18663== malloc/free: 3 allocs, 1 frees, 90 bytes allocated.
==18663== For counts of detected errors, rerun with: -v
==18663== searching for pointers to 2 not-freed blocks.
==18663== checked 76,408 bytes.
==18663==
==18663== LEAK SUMMARY:
==18663==   definitely lost: 20 bytes in 2 blocks.
==18663==   possibly lost: 0 bytes in 0 blocks.
==18663==   still reachable: 0 bytes in 0 blocks.
==18663==   suppressed: 0 bytes in 0 blocks.
==18663== Rerun with --leak-check=full to see details of leaked memory.

```

Se poate observa că la o rulare obișnuită programul nu generează nici un fel de eroare. Totuși, la rularea cu Valgrind apar erori în 3 contexte:

1. la apelul `strcat` (linia 10) șirul nu a fost inițializat
2. se scrie în memorie după `free` (linia 20: `p[1] = 'a'`)
3. `underrun` (linia 28)

În plus, există leak-uri de memorie datorită noului apel `malloc` care asociază o nouă valoare lui `p` (linia 24).

Valgrind este un utilitar de bază în depanarea programelor. Este facil de folosit (nu este intrusiv, nu necesită modificarea surselor) și permite detectarea unui număr important de erori de programare apărute ca urmare a gestiunii defectuoase a memoriei.

Informații complete despre modului de utilizare a Valgrind și a utilităților asociate se găsesc în [paginile de documentație Valgrind](#).

mtrace

Un alt utilitar care poate fi folosit la depanarea erorilor de lucru cu memoria este [mtrace](#). Acest utilitar ajută la identificarea leak-urilor de memorie ale unui program.

Utilitarul [mtrace](#) se folosește cu apelurile [mtrace](#) și [muntrace](#) implementate în biblioteca standard C:

```

void mtrace(void);
void muntrace(void);

```

Utilitarul [\[http://www.gnu.org/software/libc/manual/html_node/Tracing-malloc.html#Tracing-malloc\]](http://www.gnu.org/software/libc/manual/html_node/Tracing-malloc.html#Tracing-malloc) introduce handleri pentru apelurile de bibliotecă de lucru cu memoria (`malloc`, `realloc`, `free`). Apelurile [mtrace](#) și [muntrace](#) activează, respectiv dezactivează monitorizarea apelurilor de bibliotecă de lucru cu memoria.

Jurnalizarea operațiilor efectuate se realizează în fișierul definit de variabile de mediu `MALLOC_TRACE`. După ce apelurile au fost înregistrate în fișierul specificat, utilizatorul poate să folosească utilitarul `mt race` pentru analiza acestora.

În exemplul de mai jos este prezentată o situație în care se alocă memorie fără a fi eliberată:

[mtrace_test.c](#)

```
#include <stdlib.h>
#include <mcheck.h>

int main(void)
{
    /* start memcall monitoring */
    mtrace();

    malloc(10);
    malloc(20);
    malloc(30);

    /* stop memcall monitoring */
    muntrace();

    return 0;
}
```

În secvența de comenzi ce urmează se compilează fișierul de mai sus, se stabilește fișierul de jurnalizare și se rulează comanda mtrace pentru a detecta problemele din codul de mai sus.

```
so@spook$ gcc -Wall -g mtrace_test.c -o mtrace_test
so@spook$ export MALLOC_TRACE=./mtrace.log
so@spook$ ./mtrace_test
so@spook$ cat mtrace.log
= Start
@ ./mtrace_test:[0x40054b] + 0x601460 0xa
@ ./mtrace_test:[0x400555] + 0x601480 0x14
@ ./mtrace_test:[0x40055f] + 0x6014a0 0x1e
= End
so@spook$ mtrace mtrace_test mtrace.log
```

Memory not freed:

```
-----
Address      Size      Caller
0x0000000000601460    0xa at /home/razvan/school/2007-2008/so/labs/lab4/samples/mtrace.c:11
0x0000000000601480   0x14 at /home/razvan/school/2007-2008/so/labs/lab4/samples/mtrace.c:12
0x00000000006014a0   0x1e at /home/razvan/school/2007-2008/so/labs/lab4/samples/mtrace.c:15
```

Mai multe informații despre detectarea problemelor de alocare folosind mtrace găsiți în [pagina asociată](#) din [manualul glibc](#).

Dublă dezalocare

Denumirea de "dublă dezalocare" oferă o bună intuiție asupra cauzei: eliberarea de două ori a aceluiași spațiu de memorie. Dubla dezalocare poate avea efecte negative deoarece afectează structurile interne folosite pentru a gestiona memoria ocupată.

În ultimele versiuni ale bibliotecii standard C se detectează automat cazurile de dublă dezalocare. Fie exemplul de mai jos:

[dubla_dezalocare.c](#)

```
#include <stdlib.h>

int main(void)
{
    char *p;

    p = malloc(10);
    free(p);
    free(p);

    return 0;
}
```

Rularea executabilului obținut din programul de mai sus duce la afișarea unui mesaj specific al glibc de eliberare dublă a unei regiuni de memorie și terminarea programului:

```
so@spook$ make
cc -Wall -g  dfree.c  -o dfree
so@spook$ ./dfree
*** glibc detected *** ./dfree: double free or corruption (fasttop): 0x0000000000601010 ***
===== Backtrace: =====
/lib/libc.so.6[0x2b675fdd502a]
```

```
/lib/libc.so.6(cfree+0x8c)[0x2b675fdd8bbc]
./dfree[0x400510]
/lib/libc.so.6(__libc_start_main+0xf4)[0x2b675fd7f1c4]
./dfree[0x400459]
```

Situații de dealocare sunt, de asemenea, detectate de Valgrind.

Alte utilitare pentru depanarea problemelor de lucru cu memoria

Utilitarele prezentate mai sus nu sunt singurele folosite pentru detectarea problemelor aparute în [lucrul cu memoria](#). Alte utilitare sunt:

- [dmalloc](#)
- [mpatrol](#)
- [DUMA](#)
- [Electric Fence](#), prezentat în laboratorul de [Memorie virtuală](#)

Exerciții

În rezolvarea laboratorului folosiți arhiva de sarcini [lab04-tasks.zip](#)

Observații: Pentru a vă ajuta la implementarea exercițiilor din laborator, în directorul `utils` din arhivă există un fișier `utils.h` cu funcții utile.

Linux

- (1.5 puncte)** Spațiul de adresă al unui proces
 - Intrați în directorul `1-adr_space` și deschideți sursa `adr_space.c`.
 - În alt terminal compilați și rulați programul.
 - Observați zonele de memorie din executabil în care sunt salvate variabilele, folosind comanda: `objdump -t adr_space | grep var`
 - Explicați de ce apar doar unele variabile?
 - Ce semnifică `l` și `g` din output-ul obținut? (Hint: `man objdump, flags`)
 - Afișați conținutul zonei `.rodata` folosind utilitarul `readelf` (Hint: `man readelf, -x`)
- (1 punct)** Alocarea, realocarea și dealocarea memoriei
 - Intrați în directorul `2-alloc`, compilați și rulați programul `alloc`.
 - Folosiți `valgrind` pentru a detecta eventualele probleme de lucru cu memoria și corectați-le.
 - Hints:
 - De ce se generează **leak-uri de memorie**?
 - Revedeți secțiunea [Valgrind](#) din laborator.
 - Revedeți secțiunea [Alocarea memoriei în Linux](#) din laborator
- (1 punct)** Minitutorial GDB - rezolvarea unei probleme de tip `Segmentation Fault`
 - Intrați în directorul `3-gdb` și inspectați sursa. Programul ar trebui să citească un mesaj de la `stdin` și să-l afișeze.
 - Compilați și rulați sursa.
 1. Rulați încă o dată programul din `gdb`
 - Revedeți [rularea unui program din gdb](#)
 2. Pentru a identifica exact unde în codul nostru crapă programul folosiți comanda [backtrace](#)
 - Pentru detalii despre comenzile din `gdb`: `(gdb) help`
 3. Schimbați frame-ul curent cu frame-ul funcției `main` (`gdb`) `frame main`
 - Hints:
 - Revedeți [detectarea unui acces nevalid de tip page fault](#).
 - Inspectați valoarea variabile `buf`: `(gdb) print buf`
 4. Acum vrem să vedem de ce este `buf = NULL`
 - Întâi omorâți actualul proces: `(gdb) kill`
 - Puneți un breakpoint la începutul funcției `main`: `(gdb) break main`
 - Rulați programul și inspectați valoarea lui `buf` înainte și după apelul funcției `malloc`
 - Hint:
 - Folosiți `next` pentru a trece la instrucțiunea următoare, fără a urmări apelul de funcție.
 - Explicați sursa erorii, apoi rezolvați-o.
- (1 punct)** Lucru cu memoria. Valgrind.
 - Intrați în directorul `4-struct`.
 - Completați fișierul `struct.c` conform comentariilor marcate cu `TODO`.
 - În funcția `allocate_flowers` alocați memorie pentru `no` elemente de tip `flower_info`.
 - În funcția `free_flowers` eliberați memoria alocată în funcția `allocate_flowers`.
 - Rulează programul fără probleme? Corectați eventualele greșeli.

- **Hints:**
 - Folosiți opțiunea `--tool=memcheck` pentru `valgrind`.
 - Revedeți secțiunea [Valgrind](#) din laborator.
5. (2.5 puncte) Stack overflow
1. Intrați în directorul 5-stack și inspectați sursa.
 - Completați problemele marcate cu *TODO1*:
 - în funcția `show_snapshot` iterați pe toată lungimea stivei și afișați adresa și valoarea de la adresa curentă
 - în funcția `take_snapshot` salvați în structura de date ce reține imaginea stivei campurile adresă și valoare.
 - Hint:
 - Ce reține structura `stack_elements`?
 - Funcția `f2` pune pe stivă un vector de 3 întregi. În ce ordine sunt puse elementele vectorului pe stivă?
 - Compilați și rulați.
 - Care este adresa de revenire din funcția `f2`?
 2. Folosindu-vă de vectorul `v` **fortați execuția** funcției `show_message` **fără** a o apela explicit. Astfel, după apelul funcției `f2`, fluxul programului nu se va mai întoarce în funcția `f1`, ci va executa `show_message`.
 - Hint:
 - Urmăriți comentariile marcate cu *TODO2*.
 - Revedeți partea din laborator referitoare la [stivă](#).
 - Ce rol au `bp/ebp` și `sp/esp`?
 - Ce adrese trebuie salvate când se schimbă stack frame-ul?
6. (1 punct) Detectare probleme de lucru cu memoria - **mcheck**
- În directorul 6-trim analizați programul `trim.c` și rulați executabilul `trim`.
 - Încercați să detectați problema folosind `gdb` (revedeți tehnicile folosite la exercițiul 3).
 - încercați să folosiți [mcheck](#) pentru a detecta problema.
 - **Hints:**
 - Rulați programul folosind:
 - `MALLOC_CHECK_=1 ./trim`
 - Corectați problema.
 - Citiți secțiunea [mcheck](#) din laborator.
7. (1 punct) Endianess
- Intrați în directorul 7-endian și inspectați sursa `endian.c`
 - Folosindu-vă de variabila `s` afișați numărul `n=0xDEADBEEF`
 - Ce tip de arhitectură se folosește ? (big-endian sau little-endian)
 - Hint:
 - Gândiți-vă la `n` ca la un vector de caractere
 - Mai multe detalii despre big-endian și little-endian [aici](#)
8. (0.5 punct) Zone de stocare a variabilelor
- Intrați în directorul 8-counter
 - Implementați funcția `inc()` care întoarce de fiecare dată un întreg reprezentând numărul de apeluri până în momentul respectiv al funcției `inc`.
 - Nu aveți voie să folosiți variabile globale
9. (1 puncte) Zone de stocare a variabilelor
- Intrați în directorul 9-bad_stack
 - Analizați fișierul `bad_stack.c`.
 - Compilați și rulați programul.
 - Cum se explică rezultatul afișat?
 - De ce în funcția `main`, prima oară se afișează valoarea din `str`, iar a doua oară nu?
 - Corectați funcția `myfun()`. Găsiți minim 3 metode de a rezolva problema

BONUS Windows

1. (1 so karma) Realizarea unui wrapper pentru funcțiile `malloc` și `free`
 - Deschideți proiectul Visual Studio din directorul `malloc-wrapper`.
 - Inspectați cele două fișiere existente: `xmalloc.c` și `xmalloc.h`.
 - Completați fișierul `xmalloc.c` cu definiția funcției `xmalloc`, și a macrodefiniției `xfree` după cum urmează:
 - În cazul `xmalloc` se alocă spațiu folosind `HeapAlloc`; trebuie să verificați dacă alocarea are succes sau nu
 - `xfree` este un macro care primește ca argument pointer-ul de eliberat; se apelează `HeapFree` și pointer-ul este resetat la `NULL`
 - De ce este mai dificil să se realizeze o funcție `xfree` care să realizeze aceleași operații?
2. (1 so karma) Program de test pentru wrapperul `xmalloc`
 - Analizați fișierul `test.c`.
 - Implementați funcțiile `tensor_alloc`, respectiv `tensor_free` care alocă/dezalcă un vector tridimensional (tensor).
 - **Hints:**
 - Folosiți funcțiile `xmalloc` și `xfree` definite la punctul 1.

- Urmăriți comentariile marcate cu TODO.
- Rulați executabilul obținut.

BONUS Linux

1. **(1 so karma)** Realizarea unei implementări sumare a funcției `_malloc`
 - Urmăriți în man specificarea apelurilor `_brk` și `_sbrk`
 - Folosind acest apel de sistem, completați implementarea funcției `_malloc` din sursa `my_malloc.c`
 - Va trebui întâi să aflați limita curentă a heap-ului (program break), apoi să o extindeți cu valoarea cerută pentru alocare.
 - Compilați și testați rulând programul de test: `./test`
 - Hint:
 - Pentru rularea programului de test, nu uitați să exportați `LD_LIBRARY_PATH` (revedeți secțiunea de [biblioteci partajate din laboratorul 1](#))

Soluții

[lab04-sol.zip](#)

Resurse utile

- Linux System Programming - Chapter 8 - Memory Management
- Windows System Programming - Chapter 5 - Memory Management (Win32 and Win64 Memory Management Architecture, Heaps, Managing Heap Memory)
- Linux Application Programming - Chapter 7 - Memory Debugging Tools
- [Windows Memory Management](#)
- [Memory Allocation and Paging](#)
- [Valgrind Home](#)
- [Using Valgrind to Find Memory Leaks](#)
- [The Memory Management Reference](#)
- [Using Purify](#)
- [Memory Management Software](#)
- [Smashing the Stack for Fun and Profit](#)
- [Guide to Faster, Less Frustrating Debugging](#)
- [GDB tutorial](#)
- [BUG of the month](#)

From:

<http://elf.cs.pub.ro/so/wiki/> - **Sisteme de Operare**

Permanent link:

<http://elf.cs.pub.ro/so/wiki/laboratoare/laborator-04>

Last update: **2011/03/11 18:10**